

Kaarinan Ravattulan kylä sijaitsee vanhan Härkätien ja Turun ohikulkutien leikkauksen tuntumassa, Aurajoen pohjoispuolella, noin neljä kilometriä Turun tuomiokirkosta koilliseen. Vanhin asiakirjamaininta Ravattulan kylästä on vuodelta 1378. Ravattula on kuulunut keskiajalla niin sanotun suomalaisen oikeuden piiriin, joten sitä on pidetty viimeistään 1200-luvun lopussa perustettuna kylänä. Vanhasta ja vakiintuneesta asutuksesta kertoo myös se, että uuden ajan alussa Ravattula on ollut talomäärältään Kaarinan pitäjän suurin kylä.

Aiemmin oletettiin, sekä myöhempien jakokuntarajojen että alueen rautakautisen löydöttömyyden takia, ettei kylän asutushistoriassa päästäisi ilman katkoksia esihistorian aikakausille asti. Mainittua näkemystä voidaan kuitenkin jo nyt pitää täysin vanhentuneena.

Turun yliopiston arkeologian oppiaine on tutkinut Ravattulan aluetta vuodesta 2010 lähtien. Kaivaustutkimuksia, oppiaineen vuosittaiset opetuskaivaukset, on järjestetty jo kolmesti Ravattulassa sijaitsevalla Ristimäellä. Peltosaarekkeilla on tehty lisäksi täsmäinventointia ja Aurajokeen viettävillä pelloilla myös satunnaista pintapoimintaa. Tutkimuksissa alueelta on paljastunut runsaasti uusia sekä kiinteitä että irtaimia muinaisjäänneksiä, jotka ajoittuvat aina kivikauden periodeilta rautakauteen ja myös historialliselle ajalle. Koska tutkimuksia Ristimäellä ja sen ympäristössä tullaan yhä jatkamaan, saadaan lopullisia tuloksia sekä alueen esi- ja varhaishistoriasta kertovaa synteisiä vielä odottaa. Tässä artikkelissa käsitellään alueen menneisyyttä tutkimushankkeen tähänastisten havaintojen ja alustavien tutkimustulosten perusteella.

Katsaus Ravattulan muinaisjäänneksiin

Ennen oppiaineen aloittamia tutkimuksia Ravattulan kylän alueelta tunnettiin kiinteistä muinaisjäänneksistä keskiselle rautakaudelle ajoittuvia

Tutkimushistoriaa ja tuoreita havaintoja

Kaarinan Ravattula ja Ravattulan Ristimäki

Teksti ja kuvat Juha Ruohonen

röykkiöhautoja, kivi- tai varhaismetallikautisia asuinpaikkoja sekä kuppikiviä ja -kallioita. Aurajokialueen rautakaudesta 1939 väitellyt myöhempi arkeologian professori Ella Kivikoski tutki jo 1940-luvun alkupuolella kaivauksin Vanhan Ravattulantien varrella Pähkinämäellä erään kookkaan, mutta melko matalan röykkiöhaudan. Röykkiöstä tuli esiin runsaasti löytöjä, joiden perusteella Kivikoski ajoitti mahdollisen kaksoishautauksen 400–500 -luvulle jKr. Röykkiön reunalta löytyi myös selvästi nuorempi sekundaarihautaus tai kätkö, josta jäljellä oli viikinkiaikaisen miekan ponsi ja väistin. Tutkitun röykkiön läheisyydessä tiedetään olevan myös muita röykkiöhautoja, joista ainakin osa on päässyt tuhoutumaan.

Vuonna 1954 arkeologi Anna-Liisa Hirviluoto inventoi silloisen Kaarinan kunnan alueen muinaisjäänneksien. Ravattulan uusista muinaisjäänneksistä hän löysi Aurajokeen viettävän peltoalueen keskellä sijaitsevalta laajal-

ta Ristimäeltä, mäkialueen lounaiskolkasta, todennäköisen hautaröykkiön. Paikka on sittemmin 1970-luvulla ilmeisesti jäänyt täytemaana tuodun savimassan alle, eikä sitä ole etsinnöistä huolimatta enää jälkepäin havaittu.

Ensimmäiset kuppikivet Ravattulan kylästä ja sen lähiympäristöstä löydettiin vasta 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa. Tuolloin alueelta tuli esille yksi tulkinnanvarainen ja neljä varmaa kuppikiveä tai -kalliota. Uhrikuppeja kivistä löytyi kylämäeltä, peltoaukealta sekä peltoalueen metsäsaarekkeilta. Kuppeja löytyi myös kauempaa ohitustien pohjoispuolelta mahdollisen tuhoutuneen hautaröykkiön läheisyydestä.

Lähialueen kivikautisista tai varhaismetallikautisista kohteista mainittakoon Ristimäestä noin 200 metriä pohjoiseen pellon laidassa sijaitseva löytöalue, josta on tullut esiin epineoliittiseksi tulkittuja saviastianpaloja, piitä ja savitiivistettä. Tästä parisataa metriä pohjoiseen, peltoaukean vastakkaisella puolella, sijaitsee Rantatöy-

Ristimäen ruumishaudat erottuvat maassa tummempana läikkänä. Kuvassa vuonna 2010 tutkittu hauta.

rään kivikaudelle ajoitettu asuinpaikka. Kohde lienee ainakin osittain jäänyt Ravattulaan vievän uudehkon kylätien alle. Kvartsia on löytynyt myös pellolta Vanhan Ravattulantien eteläpuolelta, mutta tämä on muiden löytöjen puuttuessa vaikeammin liitettävissä mihinkään tiettyyn esihistorian periodiin.

Turun yliopiston arkeologian oppiaineen ja Liedon Vanhalinna –säätiön laajassa Aurajokilaakson inventointihankkeessa ”Aurajokilaakson maahan kätkeyty menneisyys” käytiin vuonna 1998 läpi Ravattulan tunnetut muinaisjäännökset sekä etsittiin uusia, ennen tuntemattomia kohteita. Kaarinan osalta inventointityön tehnyt arkeologi Kaisa Lehtonen pistäytyi tuolloin myös Ravattulan Ristimäellä saaden paikalta varsin mielenkiintoisia tuloksia. Oppiaineen nykyinen tutkimushanke pohjautuu pitkälti juuri tuolloin tehtyihin alustaviin havaintoihin.

Ravattulan Ristimäki

Ristimäki sijaitsee laajan Aurajokeen viettävän peltoalueen keskellä, vajaan 200 metriä joesta pohjoiseen ja historiallisesta kylämäestä noin 350 metriä lounaaseen. Maankohoumana Ristimäki jakautuu nykyisin kahteen kookkaaseen ja kahteen pienempään

peltoalueiden erottamaan erilliseen metsäkumpareeseen. Kookkaammista mäki-alueista läntisempää on muinaisjäännösalueena kutsuttu Särvän Ristimäeksi ja itäistä Ravattulan Ristimäeksi.

Hirviluodon 1950-luvulla löytämä ja maansiirtotöissä myöhemmin kadonnut röykkiö on sijainnut läntisemmällä Särvän Ristimäellä, kun taas oppiaineen kaivaustutkimukset ovat keskittyneet itäisemmän mäen osalle. Tämä Ravattulan Ristimäki on kooltaan vain noin 85 metriä pohjois-eteläsuunnassa ja 45 metriä itä-länsisuunnassa oleva metsäsaareke, joka sijaitsee noin 25 metrin korkeustasolla merenpinnasta mitattuna. Hieman ympäristöään korkeammalla olevaa kumpareta ympäröi nykyisin pelto kaikissa ilmansuunnissa.

Paikan nimi – Ristimäki – on verrattain mielenkiintoinen, sillä risti-alkuiset nimet saattavat osaltaan viitata kalmistoon tai muuhun hautapaikkaan, ristillä pyhitettyyn maahan. Klassiseksi esimerkiksi kelvanee Ravattulasta ainostaan kolmisen kilometriä Aurajokea yläjuoksulle päin kuljettaessa sijaitseva Liedon Sauvalan Ristinpellon kalmisto. Mutta toisin kuin monissa muissa Aurajoen varren kalmistoissa, ei Ravattulan Ristimäkeen ole liittynyt lainkaan tietoa tai tarinoita muinais-

ta hautouksista. Tarinattomuus saattaa johtua osaltaan siitä, ettei paikalta ole aikaisemmin tehty mitään luu- tai esinelöytöjä. Ristimäki onkin maankäytöltään säilynyt varsin koskemattomana aina näihin päiviin saakka.

Tosin jo A. M. Tallgren mainitsee Kaarinan pitäjän kiinteiden muinaisjäännösten luettelossaan vuodelta 1918 Ravattulan Ristimäellä sijaitsevan keskisen rautakauden kalmiston. Tallgren on tässä erehtynyt kylän nimestä, sillä hän on tarkoittanut silloista Kaarinan (nyk. Turun) Kuralan Ristimäkeä, jota oli vuosisadan alussa aktiivisesti tutkittu. Tämä sijaitsee noin 700 metriä lounaaseen nyt puheena olevasta Ristimäestä, Aurajoen eteläpuolella.

Todennäköisesti Hirviluoto kävi Kaarinan inventoinnin yhteydessä 1950-luvulla lähellä Ravattulan Ristimäen itäistäkin saarekettä, mutta hän ei paikalla havainnut ainakaan mitään raportissa mainittavia merkkejä muinaisjäännöksistä. Havaintojen teko olisikin ollut lähes mahdotonta, sillä saareke toimi myöhempien haastattelutietojen perusteella tuolloin sikojen laidunmaana.

Ristimäen itäosassa oli jo 1980-luvulla kiinnitetty huomiota siihen, että kumpareella oli näkyvissä useita epä-määräisiä matalia painanteita. Alueella ei kuitenkaan tehty tarkempia tutki-

muksia, tai ainakaan niitä ei raportoitu. Painanteet havaittiin uudelleen Aurajokilaakson inventointihankkeen yhteydessä 1998. Tuolloin yhteen painanteeseen tehtiin myös koekuoppa, josta tuli esiin muutama pala palanutta savea sekä pronssinen, halkaisijaltaan noin 3,5 cm suuruinen rengas. Tämän poikkileikkaukseltaan koveran renkaan ympärillä oli jäljellä hyvin säilynyttä tekstiiliä, jota alkuun pidettiin lautanauhana, mutta myöhemmin se osoittautui pirtanauhaksi.

Ravattulan Ristimäkeä pidettiin kyseisten havaintojen ja mainittujen löytöjen perusteella mahdollisena kalmistomäkenä, johon vainajat olisi haudattu polttamatta. Mäen pohjoisosasta vuoden 1998 inventoinnissa huomioidun kivikon perusteella pidettiin myös mahdollisena, että paikalla olisi ruumiskalmistoa varhaisempi polttokenttäkalmisto. Mainitut havainnot, niin mielenkiintoisilta kuin ne vaikuttivatkin, eivät kuitenkaan johtaneet jatkotutkimuksiin ennen vuotta 2010.

Tutkimukset vuosina 2010–2012

Arkeologian oppiaineen perusopetukseen liittyvät opetuskaivaukset on kolmena viime vuotena järjestetty Ristimäellä. Paikan valinta opetuskaivaus- ja tutkimuskohteeksi perustui

sen edulliseen sijaintiin ja hyvään saatavuuteen, kohteen mielenkiintoisiin inventointihavaintoihin sekä paikan kiinnostavaan nimeen ja allekirjoittaneen omiin tutkimusintresseihin. Vaikka tutkimuksia on tähän mennessä tehty alueella useina vuosina, ovat tutkitut alueet olleet pinta-alaltaan varsin pieniä johtuen kaivausten opetuksellisesta luonteesta ja tutkimuksiin käytetystä vähäisestä kokonaisuudesta. Tähän mennessä Ristimäelle on kaivettu seitsemän koekuoppaa sekä avattu muita kaivausalueita noin sata neliometriä, josta ainoastaan osa on tutkittu pohjaan puhtaaseen pohjamaahan asti.

Vaativammista kaivausalueista huolimatta tulokset ovat olleet rohkaisevia. Tähänastisten havaintojen perusteella Ristimäki on karkeasti jaettavissa kahteen luonteeltaan erilaiseen alueeseen saarekkeen läpi sen keskivaiheilla kulkevan metsätien kautta. Mäen pohjoispuolisella osalla on todettu kivikauden loppupuolelle ajoittuva asuinpaikka, kun taas pinta-alaltaan laajempi eteläpuoli edustaa tunnistettujen löytöjen puolesta pääasiassa rautakauden lopun toimintaa.

Kivikautisesta ihmistoiminnasta kertovat Ristimäen pohjoisosasta löytyneet muutamat tasapohjaisen ja tekstiilipainanteisen saviastian palaset sekä kvartsi- ja kivilaji-iskokset. Tunniste-

tut saviastian palat edustavat tyyppiltään myöhäiskivikautista Kiukaisten keramiikkaa. Kivikautiseen toimintaan liittyvät myös kaksi kaivauksissa havaittua kivettyä paalunsijaa. Ilman tarkempaa kontekstia on myös muualta mäen alueelta talletettu muutamia mahdollisia iskosten paloja.

Ristimäen kivikautista luonnetta ei toistaiseksi ole tarkemmin tutkittu, mutta paikka edustanee pikemminkin Litorinameren sisäsaaristossa sijainnutta subneoliittista pyyntitukikohtaa kuin varsinaista asuinpaikkaa. Tutkimuksia mäen kivikautisen toiminnan selvittämiseksi tultaneenkin jatkamaan. Aiemmissa inventointihavainnoissa mainittua mahdollista polttokenttäkalmistoa ei paikalta ole todettu.

Painanteet ja ruumiskalmisto

Ristimäen läpi kulkevan tien eteläpuolelta on tähän mennessä kartoitettu kolmisenkymmentä soikeaa maastopainannetta. Painanteiden todellinen lukumäärä lienee tätä jonkin verran suurempi, sillä vasta osa mäen pinnasta on pintavaahtu tarkasti. Tutkimusalueille ylänneet pitkänomaiset painanteet ovat kaivausten perusteella osoittautuneet ruumishautojen paikkaa ilmaiseviksi hautapainanteiksi.

Ristimäen kalmistoa rajaavan aidan pohjakiveystä

Painaumia kaivettaessa tummemmat hautaläikät ovat erottuneet puhtaasta hiekasta jo noin 20–30 cm syvyydessä heti sekoittuneen pintakerroksen poistamisen jälkeen. Jo ensimmäisen vuoden kaivaustutkimuksissa saatiin kuitenkin viitteitä myös siitä, etteivät kaikki hautaukset mäellä erotu maan pinnalle painumina. Hautakuvioita on tullut koeojista esiin myös ennakkoimatta, maan pinnan ollessa täysin tasainen. Edellä mainittujen seikkojen perusteella mäellä sijaitsevien hautojen kokonaislukumäärää ei siis voida kuin karkeasti arvioida useiksi kymmeniksi.

Mahdollisesti haudat ovat aikoinaan olleet merkittäviä, sillä painanteet eivät pääsääntöisesti leikkaa toisiaan. Vaikuttaa tosin siltä, että painanteet ovat näkyvinä säilyneet kalmiston reuna-alueilla sen keskiosia paremmin. Esimerkiksi viimeksi tehtyjen kaivausten aikana alueen keskiosaan tehdystä koeojasta havaittiin, ilman maan pinnalle erottuvia merkkejä, kolme toisiaan leikkaavaa ja siis eri-ikäistä hautakuviota.

Kaikki tähän mennessä tutkitut tai esiin tulleet hautakuviot, samoin kuin painanteetkin, noudattavat pääpiirteissään samaa ilmansuuntaa. Haudat on järjestään kaivettu lounaasta koilliseen tai länsilounaasta itäkoilliseen. Vastaava traditio on havaittavissa myös monissa muissa samalle aikakaudelle ajoittuvissa kalmistoissa. Hautaukset ovat selvästi kristillisiä tai vähintäänkin kristillisvaikutteisia.

Vaikka hautapainanteita ja hautoja indikoivia hautakuvioita on tutkimusalueilta tullut esiin runsaasti, on ruumishautoista tähän mennessä tutkitu kokonaan vasta kaksi. Tutkittujen hautojen perusteella on todettavissa, että hautaukset ovat säilyneet varsin heikosti. Esimerkiksi luu- tai puuaines ei haudoissa ole lainkaan säilynyt. Pinta- tai täytemaassa varsinaisia hautarakenteita ei ole tavattu, mutta hautaustasojen havaintojen perusteella ainakin osa vainajista on haudattu rautanaukoilla kootuissa arkuissa.

Ristimäen tutkitut hautaukset ovat ristiretkiajan loppupuolelle ajoittuvina lähes esineettömiä. Esineistö koostuu lähinnä vain vaatetukseen kuuluneista

pienesineistä ja koristeista. Löytyneistä esineistä tai niiden fragmenteista mainittakoon pronssispiraalien kappaleet, vyön soljet ja vyön helat sekä puukot. Osa ruumishautoihin todennäköisesti kuuluneista esineistä on päätyneet täyttömaahan tai kokonaan haudoista erilleen uusia hautauksia vanhempien kohdalle kaivettaessa.

Maansisäinen kiveys

Vuoden 2011 itä-länsisuuntaisessa koeojassa aivan mäen länsilaidalla osuttiin ennakoimatta melko kookkaista kivistä tehtyyn maansisäiseen, ihmistekoiselta vaikuttaneeseen kiveykseen. Havainnon jälkeen löydöksen lähiympäristöä ryhdyttiin tarkastelemaan yksityiskohtaisemmin, jolloin mäen lounaisreunalta huomattiin lukuisia lähes maantasaisia kiviä jonkinlaisessa oletetussa järjestyksessä.

Näkyviä ja sammalen poiston jälkeen pintaosiltaan esille otettuja kiviä ryhdyttiin aluskasvillisuuden seasta kartoittamaan takymetrillä, jolloin yhtenäisen kiveyksen kulkua pystyttiin tarkemmin seuraamaan. Tähän mennessä säännöllistä rakennetta onkin ollut seurattavissa maan pinnalle harvakseltaan ulottuvien kivien perusteella kaikkiaan noin 35 metrin matkalla. Parhaiten kiveys erottuu mäen lounaisosassa. Kiveystä on toistaiseksi tutkittu tai otettu esille kaikkiaan kolmesta kohtaa. Kyseessä on rakenteellisesti melko säännönmukainen, noin puolitoista metriä leveä, maansisäinen, selvästi ihmistekoinen kiveys, jossa reunakivet ovat keskiosan kiviä huomattavasti kookkaampia. Kivirakenne on tutkimusten tässä vaiheessa tulkittu mäkeä kiertäneen aitauksen perustaksi.

Onko aita kiertänyt koko Ristimäkeä? Rakenteesta kertovia varmoja merkkejä ei toistaiseksi ole havaittu mäen itä- tai pohjoislaidalta. Asian suhteen on kuitenkin huomioitava, että osa kivirakenteesta on saattanut tuhoutua saarekkeen läpi kulkevan metsätiestä sekä myöhemmästä raivaustoiminnasta ja maankäytöstä johtuen. Osa perustuksen kivistä on historian eri vaiheissa voitu myös viedä lähialueen rakennustarpeisiin.

Rakennuksen kivijalka

Ristimäen ehkä mielenkiintoisin kivirakenne havaittiin lähes satumalta. Yhdestä vuoden 2010 koe-kuopasta, jonka sijainti valittiin täysin intuitiivisesti, paljastui nimittäin tiheä, selvästi ihmistekoinen kiveys. Tutkimuksia koekuopan ympäristössä jatkettiin seuraavana vuotena, jolloin esiin tuli rakennukseen kuuluneen kiviperustuksen lounaiskulma. Viime vuonna esille otettiin lopulta rakennuksen koko länsireuna. Kyseessä on huomattavan kookas rakennus, sillä vaikka koko rakennetta on paljastettu tähän mennessä vasta vähän, on yksin esiin kaivettu reuna lähes kuusi metriä pitkä. Tämä on lisäksi tulkittu rakennuksen lyhyeksi päädyksi.

Miten kivirakenne ajoittuu? Historiallisissa kartoissa, jotka alkavat Ravatulan osalta riittävän yksityiskohtaisina tosin vasta 1700-luvun puolivälistä, ei mäelle ole merkitty koskaan mitään rakennuksia. Myöskään rakenteen sisältä tai reunoilta tulleet löydöt eivät toistaiseksi ole ajoittaneet itse rakennusta. Lukumääräisesti eniten paikalta on saatu talteen rautanaukoja, jotka jo itsessään ovat varsin hankalasti ajoitettavissa. Lisäksi rakenteesta on tullut esiin rautakautisia pronssiheloja ja sulaneen pronssin kappaleita, jotka kuulunevat paikalla olleisiin ja mahdollisesti myöhemmin tuhoutuneisiin hautauksiin. Kiveyksestä on lisäksi löytynyt putki- tai riippulukon katkelma. Rautakauden lopun keramiikkaa on lisäksi muutamia palasia, samoin kuin yksi värttinän savisen kehränkin kappale.

Ajoituksen ohella myöskään rakennuksen tarkempi funktio ei vielä ole selvillä. Huomioitavaa on, ettei rakennuksessa vaikuttaisi olleen lainkaan kiuasta; lisäksi kivijalka on huomattavan kookas ja seinälinjat noudattavat täsmälleen hautausten suuntaa. Olisi houkuttelevaa, vaikkakin tutkimusten tässä vaiheessa aivan liian aikaista, liittää nyt esiin kaivettu kiveys varhaisen kirkon kivijalaksi.

Sivuttakoon tässä yhteydessä vielä yhtä mielenkiintoista, mutta varsin hankalasti tulkittavaa löytöryhmää.

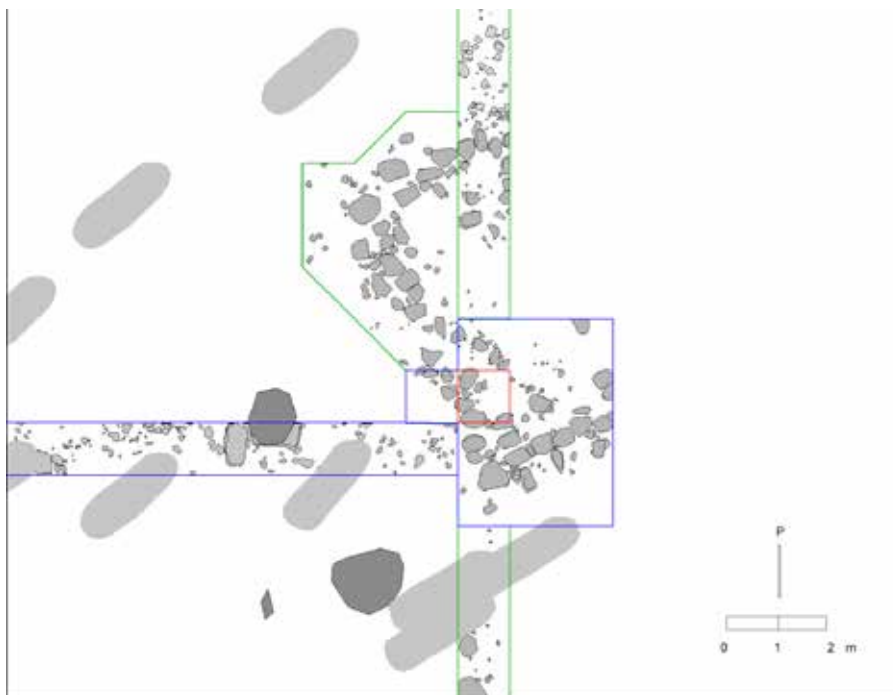

Ristimäen keskiosista löytyneen rakennuksen kivijalan lounaispäätty esiin kaivettuna.

Ristimäen yleisin löytöaineisto on nimittäin palanut savi sen eri muodoissa. Mäeltä on tähän mennessä talletettu yli 10000 palaneen saven, savitiiviteen tai kuonaantuneen saven palaa. Savea löytyykin kaikkialta, jokaisen

mäelle avatun neliömetrin alueelta. Palanut savi liittyy ajallisesti hautauksia aikaisempaan vaiheeseen, sillä myös hautojen täyttömaasta kyseistä massalöytöainetta on löytynyt runsaasti. Lisäksi kivijalan sisältä on palanutta

savea tavattu erillisenä keskittymänä, samoin kuin sen ulkopuoleltakin. Alueella on siis ollut kiviperustaista rakennusta selvästi vanhempia, kevytrakenteisempia rakennuksia tai rakenteita. Näiden tarkemmasta luonteesta tai yksityiskohtaisemmasta ajoituksesta ei ole vielä saatu yksityiskohtaista kuvaa.

Kartta rakennuksen esiin kaivetusta kivijalan osasta. Kuvaan merkitty myös tiedossa olevat haudat ja hautapainanteet.

Asutuskuvan täydentyminen ja tutkimusten jatko

Kaivausten kohteena olevan Ravatulan Ristimäen ohella arkeologisia tutkimuksia on tehty myös paikan lähiympäristössä. Mielenkiintoisimpina uusina havaintoina voidaan pitää Ristimäen läheisyydestä kaivausten aikana löytynyttä kuppikiveä, jossa on yhteensä kymmenen paririvissä sijaitsevaa laakeaa kuppimaista syvennyttä. Läheiseltä metsäsaarekkeelta löytyi inventointiharjoituksen yhteydessä myös uusi keskiselle rautakaudelle ajoittuva hautaröykkiö. Yksi hautaröykkiö saattaa lisäksi sijaita Ristimäen itälaidassa, mutta rakenteen erottaminen pelto-ruuniosta ilman kaivaustutkimuksia on haastava tehtävä.

Ristimäkeä ympäröiviä peltoja ei toistaiseksi ole pintapoimittu järjestelmällisesti, sillä pellot ovat kaivaus-

ten aikana olleet säännönmukaisesti viljelyksessä. Satunnaisten kävelyjen tuloksena pelloilta on kuitenkin löytynyt runsaasti historiallisen ajan esineistöä, joista vanhimmissa mainittakoon esimerkkinä lasilankakoristeisen juoma-astian sirpale sekä partamiehenkannun pala. Nämä löydöt viittaavat osaltaan hyvinkin varakkaaseen maalaisasutukseen. Tuoreessa pintapöiminnässä Ristimäen länsipuolelta löytyi myös rautakauden loppupuolelle ajoittuva mahdollinen ketjunktaja. Aktiivisesti peltoja haravoineet metallinilmaisinharrastajat ovat tietävästi viime aikoina löytäneet Ristimäkeä ympäröiviltä peltoalueilta runsaastikin viikinkiaikaisia esineitä, mutta näistä vain osa on ilmeisesti päätynyt tutkimuksen tietoon. Nämä esihistorian periodeille ajoittuvat löydöt valaisi-

vat mielenkiintoisella tavalla Ravattulan vähemmän tunnettuja aikakausia.

Tähän mennessä tehtyjen havaintojen ja tutkimustulosten perusteella on selvää, että Ristimäellä on sijainnut Ravattulan kylän kyläkalmisto. Esine- ja radiohiiliajoitusten kautta kalmiston käyttöaika voidaan rajata ristiretkiajalta keskiajan alkuun. Hautojen arvioitun lukumäärän perusteella kyseessä on ollut melko laaja, mahdollisesti pitkäänkin käytössä ollut hautapaikka. Hautauksia ei ole havaittu aluetta reunustavan kiviaidan ulkopuolella, joten mahdollisesti aidan tehtävänä on ollut rajata pyhää hautausmaata profaanista viljelysmaasta. Mutta olisiko paikalla, aidatun hautausmaan keskellä, sijainnut myös varhainen kirkollinen rakennus? Tutkimusten tässä vaiheessa kaikki tulokset ovat vielä mahdollista.

Ravattula on hyvä esimerkki alueesta, joka on arkeologisesti tunnettu lähes sadan vuoden ajan, mutta josta silti pitkäjänteisen perustutkimuksen kautta löydetään koko ajan lisää uusia, eri periodeille ajoittuvia muinaisjäännöksiä. Vastaavia potentiaalisia, mutta toistaiseksi heikosti tutkittuja alueita löytyy pelkästään Lounais-Suomesta kymmenittäin. Vaikka tutkimukset Ravattulassa ovat tähän mennessä olleet varsin pienimuotoisia, on alueen esi- ja varhaishistorian kuvaa saatu vuosi vuodelta täydennettyä. Myös tutkijoiden kärsivällisyys on palkittu, sillä harvoin ilman kiireitä ja pelastuskaivausten uhkaa on päästy käsiksi näin ainutlaatuisen ja hyvin säilyneeseen, tutkimusten kautta tiedoiltaan jatkossakin karttuvaan kokonaisuuteen.

Särvän Ristimäeltä 2011 löytynyt uusi kuppikivi. Kupit on hakattu kiveen pareittain.